

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора Біди Олени Анатоліївни на дисертацію Борисьонка Максима Олеговича «Підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання цифрових освітніх технологій у професійній діяльності», представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

З метою здійснення експертизи дисертації Борисьонка Максима Олеговича нами було проаналізовано її зміст й основні наукові праці дисертанта. Узагальнені результати викладено у наступних положеннях.

Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами. Розвиток цифрових освітніх технологій сьогодні обумовлений змінами, які відбуваються у різних сферах життя. В наш час неможливо уявити людину, особливо це стосується молоді, яка б не зверталася до цифрових освітніх технологій, Інтернет-мережі та онлайн сервісів хоча б один раз на день. З метою актуальності, сучасності та привабливості якісних освітніх знань, учитель має обов'язково використовувати у своїй практичній роботі сучасні цифрові освітні технології для того, щоб іти в ногу з часом. Такий підхід уможливорює створення широкого інформативного та ілюстративного матеріалу. Усі види діяльності людини активізують різноманітні цифрові освітні технології, що прискорює та поліпшує процес опрацювання матеріалу. Тому без творчого використання цифрових освітніх технологій неможлива підготовка майбутніх учителів початкової школи, що є важливими і необхідними у професійній діяльності.

Грамотне та компетентне використання цифрових освітніх технологій допоможе майбутнім учителям початкової школи самостійно, долучаючись до онлайн-навчання, підвищувати рівень освіти, проводити аналіз через систему комп'ютерних програм інформації.

У цьому контексті дослідження Борисьонка Максима Олеговича є актуальним, а його результати прогностичними. На основі цілісного вивчення процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи до творчого застосування цифрових освітніх технологій у професійній діяльності автор пропонує шляхи розв'язання цієї проблеми відповідно до нових реалій

сьогодення, нової парадигми освіти як системи методологічних принципів, що передбачають змістові й технологічні перетворення. Тому дисертаційна робота є вчасною і актуальною, відповідає запитам і потребам сучасної педагогічної науки і практики, соціальному замовленню суспільства.

Дисертаційне дослідження пов'язане з науково-дослідною роботою Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, напрям наукового пошуку: «Багаторівнева система підготовки педагогів профільного і професійного навчання в умовах освітньо-науково-виробничого кластеру», номер державної реєстрації 0122U000047. Тему дисертаційної роботи затверджено на засіданні Вченої ради Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (протокол № 2 від 28.09.2023 р.).

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації. До головних здобутків наукового дослідження варто віднести такі одержані результати: досліджено стан проблеми в українській і зарубіжній педагогічній теорії та практиці, проаналізовано наукові роботи та інші джерела інформації щодо питань, пов'язаних з підготовкою майбутніх учителів початкової школи та готовністю їх до використання цифрових освітніх технологій у майбутній професійній діяльності, визначено фактори, що впливають на підготовку майбутніх учителів початкової школи до використання цифрових освітніх технологій у професійній діяльності, виявлено й обґрунтовано педагогічні умови та розроблено організаційно-педагогічну модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання цифрових освітніх технологій у майбутній професійній діяльності, підготовлено й упроваджено в освітню практику ЗВО навчально-методичне забезпечення для підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання цифрових освітніх технологій у майбутній професійній діяльності.

Нові факти, одержані здобувачем. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

- уперше розроблено й експериментально перевірено ефективність моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання цифрових освітніх технологій у професійній діяльності; визначено і теоретично обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання цифрових освітніх технологій у професійній діяльності (стимулювання ціннісно-мотиваційних орієнтацій майбутніх учителів початкової школи до використання цифрових освітніх технологій у професійній

діяльності; модернізація змісту підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання цифрових освітніх технологій у професійній діяльності; удосконалення методичного забезпечення практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання цифрових освітніх технологій у професійній діяльності; використання інноваційних форм, методів, технологій у процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи), що вможливають відтворення цілеспрямованого системного процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи до зазначеної діяльності;

- уточнено сутність понять «підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання цифрових освітніх технологій у професійній діяльності», «готовність майбутнього вчителя початкової школи до використання цифрових освітніх технологій у професійній діяльності»; зміст підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання цифрових освітніх технологій у професійній діяльності, а також процесуальний компонент фахової підготовки з огляду на особливості організації освітнього процесу у воєнний час;

- подальшого розвитку й конкретизації набули положення щодо компонентного складу готовності (компоненти, критерії, показники) майбутніх учителів початкової школи до використання цифрових освітніх технологій у професійній діяльності; специфічні принципи підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання цифрових освітніх технологій у професійній діяльності; діагностичний інструментарій для визначення стану готовності майбутніх учителів початкової школи до використання цифрових освітніх технологій у професійній діяльності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Сформульовані Борисьонком Максимом Олеговичем у дисертації наукові висновки, положення та рекомендації є аргументованими, логічними, послідовними й змістовними. Достовірність отриманих результатів підтверджується достатньою кількістю використаних наукових джерел (224 найменування, із них 4 іноземною мовою), використанням здобувачем сучасних методів дослідження, обґрунтованістю головних положень дослідження, апробацією та впровадженням результатів дослідження у площину практичної діяльності ЗВО.

На високому науковому рівні обґрунтовано вибір теми, визначено мету, завдання, методи дослідження. План роботи логічний і послідовний. Прослідковується чітка структура дисертації, складові якої спрямовані на

досягнення поставленої мети. Науковий апарат дослідження, що представлений у роботі сприяв розробці алгоритму розв'язання досліджуваної проблеми. На вирішення актуальної проблеми автором спрямовано завдання дослідження.

Висновком, що представлені в дослідженні, властиві достатній рівень повноти, виваженості, логічності та обґрунтованості.

Достовірність і надійність отриманих результатів забезпечені логікою побудови наукового дослідження, використанням комплексу методів, адекватних його меті, предмету, завданням, аналізом даних.

Для досягнення мети і вирішення поставлених завдань використано **комплекс методів дослідження**, а саме:

- *теоретичні* – аналіз, синтез, порівняння й зіставлення, індукція та дедукція, аналогія, що дали змогу схарактеризувати стан опрацювання проблеми в наукових джерелах, обґрунтувати поняттєво-категорійний апарат, вивчити законодавчо-нормативні документи у сфері освіти, освітні та професійні стандарти, дисертації, електронні ресурси, досвід роботи педагогічних працівників ЗЗСО; узагальнення, моделювання – для розроблення організаційно-педагогічної моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання цифрових освітніх технологій у професійній діяльності;

- *емпіричні* – обсерваційні (самопостереження, спостереження, рефлексія), діагностичні (анкетування, тестування, бесіди, опитування, експертне оцінювання, самоаналіз) – для з'ясування мотивів, цінностей, потреб, рівня знань майбутніх учителів початкової школи у ЗВО; педагогічний експеримент для визначення рівнів готовності майбутніх учителів початкової школи до використання цифрових освітніх технологій у професійній діяльності, перевірки ефективності розробленої організаційно-педагогічної моделі й виокремлених педагогічних умов;

- *статистичні* – кількісний і якісний аналіз експериментальних даних, методи математичної статистики для оцінювання достовірності результатів педагогічного експерименту.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Проведений аналіз дисертації Борисьонка Максима Олеговича дає підстави стверджувати, що науковий та поняттєвий апарат дослідження обґрунтовано згідно вимог написання такого рівня робіт, що є достатнім у розв'язанні окреслених логічно сформульованих дисертантом завдань та сприяє ґрунтовному аналізу досліджуваної проблеми.

Розв'язання завдань цього наукового спрямування коректно визначає систему науково-педагогічних методів (теоретичних, емпіричних і статистичних), що забезпечує вірогідність отриманих результатів. Аналіз основних положень та змісту дослідницької роботи підтверджує досягнення мети щодо вирішення завдань цього дослідження. Висновки та надбання, представлені в дисертації Борисьонка Максима Олеговича, вирізняються логічністю викладення змісту, інформативністю, достатнім рівнем обґрунтованості й достовірності.

Структура дисертації Борисьонка Максима Олеговича зумовлена логікою наукового пошуку і містить анотацію українською та англійською мовами. Дисертація складається з переліку умовних скорочень, вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел (224 найменування, із них 4 іноземною мовою), додатків і викладена на 240 сторінках, із яких 193 сторінки основного тексту. Робота містить 21 таблицю, 16 рисунків та 7 додатків. Основний зміст дисертації свідчить про завершеність та логічність викладу матеріалу. Вектор розкриття і дослідження автором проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання цифрових освітніх технологій у професійній діяльності надає роботі новизни, оригінальності та наукової цінності. Кожний із розділів дисертації вирізняється певним внеском у розкриття проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання цифрових освітніх технологій у професійній діяльності.

Задеклароване питання щодо підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання цифрових освітніх технологій у професійній діяльності проаналізовано в українських та зарубіжних наукових працях.

Проаналізувавши фахові компетентності майбутнього вчителя початкової школи, що подано в ОПП різних педагогічних закладах вищої та фахової передвищої освіти, представлено трактування, пов'язане з підготовкою майбутніх учителів початкових класів до використання та впровадження цифрових технологій: здатність до реалізації змісту освітніх галузей «Державного стандарту початкової освіти» (мовно-літературна, математична, природнича, технологічна, інформатична, соціальна, здоров'язбережувальна, громадянська, історична, мистецька, фізкультурна) у процесі практичної підготовки; здатність до інтеграції та реалізації предметних знань як основи змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної; здатність до моделювання змісту відповідно до очікуваних результатів навчання, добору оптимальних форм, методів, технологій та засобів

формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у процесі вивчення освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної; здатність до різних видів оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти на засадах компетентнісного підходу.

Схарактеризовано зміст і структуру поняття «готовність майбутнього вчителя початкових класів до використання цифрових освітніх технологій у професійній діяльності».

Аналізуючи наукові напрацювання та на підставі окреслених критеріїв і показників виокремлено три рівні готовності здобувачів до використання цифрових освітніх технологій у майбутній професійній діяльності: низький (репродуктивний), середній (продуктивний), високий (творчий).

Ефективність підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання цифрових освітніх технологій у професійній діяльності забезпечують авторські науково обґрунтовані педагогічні умови.

Розроблено й експериментально перевірено організаційно-педагогічну модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання цифрових освітніх технологій у професійній діяльності, яка містить шість взаємопов'язаних структурних блоків, а саме: цільовий, змістовий, теоретико-методологічний, практичний, організаційно-методичний та контрольньо-результативний.

Результати формувального етапу експерименту підтвердили правомірність й ефективність системи та запропонованих педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання цифрових освітніх технологій у професійній діяльності, і слугують підставою для висновку, що мети дослідження досягнуто, сформульовані завдання виконано, гіпотезу верифіковано. Не викликає сумніву доказовість отриманих в ході проведення формувального експерименту результатів, яка прямо корелює з валідністю розробленого дисертантом діагностувального інструментарію для обчислення показників за кожним із визначених критеріїв.

У контексті наукового пошуку впроваджено та удосконалено зміст підготовки майбутніх учителів до використання цифрових освітніх технологій у професійній діяльності.

Слід відзначити, що загальні висновки відповідають поставленим завданням, обґрунтованість і переконливість яких засвідчують самостійність і логічність суджень, достатню наукову підготовленість здобувача. Позитивно

розцінюємо представлену у додатках наукову інформацію, а таблиці та рисунки увиразнюють уявлення про цілісність дослідження, проведеного дисертантом. Список використаних джерел зроблено з дотриманням встановлених вимог. Отже, після проведення детального аналізу можемо констатувати, що дисертаційна робота за своїм змістом, стилем викладу і розкриттям основних положень, висновками та результатами опрацювання здобутих даних є завершеним самостійним дисертаційним дослідженням. Академічний плагіат відсутній.

Значення для науки і практики одержаних автором результатів

Практичне значення очікуваних наукових результатів аргументоване розробленням навчально-методичного забезпечення для підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання цифрових освітніх технологій у професійній діяльності. А саме: навчальної програми освітнього компоненту «Сучасні цифрові освітні технології» та навчально-методичного комплексу до нього (лекцій, планів практичних занять, засобів для модульного і підсумкового контролів); навчального посібника «Цифрові освітні технології в роботі вчителя початкової школи». Результати дослідження висвітлені на YouTube-каналі. URL : <http://surl.li/xftxcu>.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Одержані автором результати можуть стати основою для розробки та впровадження нових методів та стратегій, спрямованих на підвищення рівня готовності майбутніх учителів початкової школи до використання цифрових освітніх технологій у професійній діяльності.

Повнота викладання результатів в опублікованих працях. Зміст, обсяг та кількість друкованих праць відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії і надають автору право публічного захисту дисертаційного дослідження.

Основні результати дослідження впроваджено в практику підготовки майбутніх учителів початкової школи, що доведено у змісті 5 довідок про впровадження, які представлено у додатках роботи.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Борисьонка Максима Олеговича, зазначимо на необхідності представлення деяких зауважень та побажань, врахування яких увиразнило б значимість і високий рівень науковості викладу наукового матеріалу:

1. Варто було б у роботі більш детально виписати значення одержаних результатів для науки й практики, адже робота актуальна і потрібна у сьогоденні.

2. У пункті 1.2. «Нормативні основи та законодавче забезпечення освітнього процесу закладів освіти з підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання цифрових освітніх технологій у професійній діяльності» доцільно було б визначити пріоритети підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання цифрових освітніх технологій у професійній діяльності з урахуванням реформаційних змін, викладених у Концепції Нової української школи.

3. Вважаємо, що цінність роботи була би значно вищою, якби дисертант більше проаналізував зарубіжний досвід підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання цифрових освітніх технологій у професійній діяльності та означив це у своїй роботі.

4. Таблиці 1.1 і 2.2.1 великі за обсягом (3–5 сторінок) варто було б їх винести у додатки.

5. Представлений у роботі авторський курс «Сучасні цифрові освітні технології» доцільно було би детальніше висвітлити. Дисертаційне дослідження лише виграло б, якби запропонована тематика для обговорення була більш широко описана.

Висловлені зауваження мають суто рекомендаційний характер, ніяк не знижують її наукової цінності й є приводом для наукової дискусії. Загалом рецензована робота вирізняється оригінальністю, глибиною теоретичного аналізу і новизною методичних пропозицій.

Констатуємо і той факт, що загальний обсяг основного тексту дисертації відповідає вимогам до написання наукових досліджень, які подаються на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки галузі знань 01 Освіта / Педагогіка.

Висновок. Вивчивши подану роботу, ознайомившись з працями Максима Олеговича Борисьонка, який здобуває науковий ступінь доктора філософії з галузі знань 01 Освіта, педагогіка та спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки та враховуючи актуальність теми, наукову новизну отриманих результатів, практичне значення зазначаємо, що дисертаційна робота «Підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання цифрових освітніх технологій у професійній діяльності» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор – Максим Олегович Борисьонко – заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта, педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор
завідувач кафедри педагогіки, психології, початкової,
дошкільної освіти та управління закладами освіти
Закарпатського угорського інституту
ім. Ференца Ракоці II

Олена БІДА

Підпис Олени БІДИ завіряю.

Зав. відділом кадрів

Закарпатського угорського інституту
ім. Ференца Ракоці II

Г. Рейплік

